

A média mlčí. Běžné, to s Bohemia Energy. Vitásková odhalila pravdu. Kdo a proč nekonal

16.11.2021 4:44 | Rozhovor

Energetika je nejen strategicky důležité, ale i velmi bohaté odvětví. Proto se na něj nalepily v posledním období pijavice, které z něj vysávají, co se dá. Tak bývalá ředitelka Energetického regulačního úřadu Alena Vitásková komentuje kauzu Bohemia Energy. Ta se podle ní vymyká spíše svou velikostí a postížením statisíců klientů. Jinak podle ní praktiky majitele BE Jiřího Písaříka nejsou v oboru nijak výjimečné.

Foto: archiv

Popisek: Alena Vitásková

reklama

Co podle vás byly hlavní příčiny pádu společnosti Bohemia Energy a následné kritické situace řady klientů?

Bezesporu to je spekulativní obchodování s elektřinou a plynem. BE není ale jedinou firmou, která v této oblasti takto pracuje. O těch dalších se nehovoří, přitom jejich klienti dopadli stejně. To znamená, že den ze dne jejich smluvní partner nebyl schopen dostát svým smluvním závazkům a oni „spadli“ k dodavateli DPI. U BE to je víc vidět, protože to postihlo statisíce klientů. Ale věřte, že kdyby se to nestalo u BE, tak by si toho u těch ostatních ani nikdo nevšiml a média by mlčela a politici rovněž.

Je podle vás konec Bohemia Energy jako dodavatele energií důsledkem toho, jak byl nastaven systém české energetiky, nebo se zkrátka jednalo o „černou ovci“ v jinak dobře nastaveném systému?

Jednoznačně jde o naprosto špatně nastavený systém, za který zodpovídají politici. Oni nesou plnou odpovědnost za současný stav v energetice, oni nesou plnou odpovědnost před občany. Nemůže obstát chabá výmluva, že za to může evropská energetická politika, Brusel, evropská legislativa. Pokud jsme ještě svéprávný stát, tak pouze naše vláda, zákonodárci, příslušné instituce nesou plnou odpovědnost za to, co se nyní děje na českém energetickém trhu, za poškození občanů a zahrnutí je do kouta, nejen do energetické chudoby.

Je pochopitelné, že v sebelépe nastaveném systému se najdou „podvodníci“, „černé ovce“. Ale mají tak malý manipulativní prostor, že jsou rychle odhalitelní, snadno potrestatelní, těžce získávají důvěru občanů. Pokud jsou zákony koncipovány pro ochranu „tunelářů a šmejdu“, pak je to s nápravou následných škod těžké a většinou to odnesou nevinní poškození občané, živnostníci, podnikatelé.

Měl by stát přijít pro současnou situaci s ohledem na všechny okolnosti (přicházející zima, ceny energií na trhu) s nějakým mimořádným řešením, nebo je správný přístup Petra Fialy, který lidem radí, ať si v případě, že jsou na ně zálohy moc vysoké, zajdou na sociálku požádat standardní cestou o příspěvek na bydlení?

Není to poprvé, co „stát“ selhal a poškodil své občany. Pokus o nápravu hrubých chyb politiků, kterých se v oblasti energetiky dopustili, je nedostatečný. Mnozí z nich jsou i v této dramatické situaci odtrženi od běžného života a potřeb svých občanů. Je povinnost státu, aby všemi prostředky ochránil občany, aby nepadli do energetické chudoby v takovém rozsahu, že se budou rozhodovat, zda jíst, nebo topit. Rovněž hrozí, že budou přicházet o střechu nad hlavou, budou vystěhováváni na ulici či do ubytoven. Zadlužováním budou stoupat exekuce (v EU vedeme primát). Tomu přece musí a je povinen stát zabránit, aby předešel občanským nepokojům. Pokud nemá v úmyslu do občanů nechat střílet, byť gumovými projektily. Rady politiků, aby si šli požádat o příspěvek na bydlení nebo se obrátili na soud, jsou ubohé a neřešící skutečný problém.

Máme přece Energetický regulační úřad, který má kompetence a může nejen navrhnout pro ochranu spotřebitelů rychlé razantní opatření, a přesto je nečinný. Ministr Havlíček i premiér Babiš je chrání. Uvidíme, jak se bude chovat nová vláda.

V České republice jsou jedny z nejvyšších cen energií, pokud srovnáváme s ostatními státy EÚ. Regulovat ceny komodity pro občany (na Slovensku systém existuje), to byl jeden z mých návrhů (jako předsedkyně ERÚ) na ochranu občanů, domácností. Tehdy to politici odmítli, tak ERÚ pod mým vedením tehdy uvádělo pravidelně alespoň tzv. indikativní ceny plynu a elektřiny, aby obchodníci nemohli tak jednoduše poškozovat občany, kteří neměli znalosti o tom, jak vysoká cena plynu a elektřiny má být. Vzpomínám si, že mě mnoho občanů zastavovalo na ulici a sdělovali mi, že díky těmto indikativním cenám jim obchodník ceny snížil. Ale to je již před řadou let.

V posledním měsíci se všichni lidé v této zemi museli naučit slovo „dodavatel poslední instance“. Myslíte si, že je tento institut v naší legislativě nastaven správně a pro zákazníka férově?

DPI je v legislativě nastaven vcelku slušně. Je v plné kompetenci regulátora (*Energetického regulačního úřadu, pozn. red.*), jak umí s touto instancí pracovat a jak umí zakročit v situaci, která nyní probíhá. To znamená, že DPI bude plně zastávat svoji roli, nebude zneužívat svého postavení, stanovovat vyšší ceny, než dovoluje zákon, stanovovat nesmyslné zálohy a dostávat nového zákazníka do systému tzv. zajatého zákazníka. Dokonce někteří DPI zneužívají své postavení tak, že i svým kmenovým klientům (jsou jejich zákazníky odjakživa a svého dodavatele nezměnili) bezdůvodně upravují nehorázně zálohy.

Jako odstrašující příklad uvádím Pražskou plynárenskou a.s., která se takto bezdůvodně ke svým letitým klientům chová. Nebudu hodnotit, zda tato společnost splňuje podmínky pro ponechání licence, jak to mají s oprávněnou osobou po odchodu předsedy představenstva pana Janečky. Jejich jednání mi připomíná film „Piráti v Karibiku“ s tím rozdílem, že nejsou v Karibiku, ale v Praze.

Pan Jiří Písařík, majitel Bohemia Energy, obvinil dodavatele poslední instance, že situace zneužívají k obohacování na bývalých klientech BE. Ti tvrdí, že astronomické ceny za energie, které těmto klientům předepisují, jsou důsledkem objektivní situace na trhu. Co si o tom myslíte?

Pan Písařík ať raději „drží hubu“ (jak v posledním období zlidovělo napomenutí pro tlachaly) a odškodní všechny své klienty, které do této tíživé situace dostal. Je to on, který celá léta asi vydělával miliardy, tak ať nyní své zisky a příjmy použije na odškodnění místo toho, aby obviňoval

ty, kteří jeho zákaznky nyní zachraňují v nouzi. Co se týká cen energií u DPI a ostatních dodavatelů energií?

Je to krizová situace a zde je nutný ze strany politiků tvrdý zásah vůči „impotentnímu“ ERÚ. Odvolat celou řadu pracovníků, vedením počínaje po část řadových pracovníků, kteří situaci nechali tak daleko dojít. Přitom je to ERÚ, který jako jediný ze všech státních institucí má o energetickém trhu nejvíce informací a má povinnost trh monitorovat. Má mimo jiné povinnost v nařízení REMIT kontrolovat velkoobchodní trhy s energiemi. Věřím, že pokud bude politická vůle, tak ozdravený ERÚ (s novým vedením a klíčovými i řadovými zaměstnanci) bude schopen tyto excesy zmírnit a ochránit spotřebitele. Nepřipustí, aby jak DPI, tak ostatní dodavatelé energií zneužívali své postavení.

V obecném povědomí byla energetika vnímána jako strategické odvětví, které stát reguluje přísněji než jiné právě proto, aby nedošlo k výpadku klíčové infrastruktury. A tato regulace že dává zákazníkům určité garance jistoty. Do jaké míry bylo toto vnímání v souladu s realitou?

Energetika je skutečně strategické odvětví. Je to také bohaté odvětví. Proto se na něj nalepili v posledním období pijavice, které z něj vysávají, ať již formou nic neřešících dotací, značné finanční prostředky. Regulátor, který má mít dohled nad energetickým trhem, tak několikrát v posledních letech selhal, a to nejen odborně. Ať již to bylo v otázce fotovoltaických elektráren, podpoře obnovitelných zdrojů a dalších, tak nyní prožíváme jeho další fatální selhání s finančním dopadem na miliony spotřebitelů, nejen z řad domácností. Zákazníci se mohli mnohokrát přesvědčit, že garanci jistoty jim regulátor nedává.

Je to vina politiků, jaké „lidi“ si do těchto funkcí najmenuje. Musejí být nejen odborně, ale i morálně silní, vybavení osobní statečností, aby dokázali odolávat tlakům a nebáli se vystoupit i proti silným protihráčům. Strach o udržení místa či jiné důvody mohou být překážkou v řádném výkonu činností těchto institucí. Morálně slabší se mohou obávat, že pokud se postaví „mocným“ na odpor, tak je začnou ve vykonstruovaných trestních kauzách trestně stíhat. Pak dochází k tomu, co nyní můžeme sledovat. Prostě nejsou schopni plnit svoji úlohu „hlídacího psa v energetice“. Pak je lepší takové „zadarmo drahé“ úřady vůbec nemít.

Viděla jste jako insider na straně státu vůli toto strategické odvětví skutečně hlídat?

Pouze vláda Petra Nečase měla vůli toto strategické odvětví hlídat. Za mého šestiletého působení na ERÚ to byla pouze vláda Petra Nečase, která se snažila napravit chyby, které se v energetice udělaly – především v nesmyslné podpoře pro obnovitelné zdroje, ale i další. Pouze oni chtěli, aby národní regulátor plnil roli „skutečného hlídače“, a myslím, že se jim tento krok dařil. V té době byl ERÚ také spolugestorem zákonů, které byly v kompetenci Ministerstva průmyslu a obchodu.

Po násilném ukončení mandátu této vlády to byla ještě úřednická vláda, která byla vedena Jiřím Rusnokem, která regulátorovi nepodkopávala pozici.

Naopak Sobotkova a následně Babišova vláda již na silném regulátorovi zájem neměly a usilovně pracovaly na snížení významu ERÚ. Mimo celou řadu kroků např. odebrali ERÚ spolugestorství na přípravě zákonů. Při první příležitosti (r. 2017) vrátili ERÚ do „starých“ kolejí, tzn. do zcela bezvýznamné, velmi drahé instituce, která nemá nic společného s rolí, kterou by regulační, kontrolní orgány měly mít. Do vedení dosadili pracovníky spoluodpovědné za fotovoltaický boom, s jehož negativními dopady se neumíme vyrovnat ani po deseti letech.

Dalo se očekávat, že pokud má být stát řízen jako firma, nepotřebujete odborně vybavené instituce v systému. Potřebujete mít poslušné spoluhráče, lokaje, aby tok „podivných“ dotací nebyl narušen. Rozhodně nepotřebujete, aby strategický sektor, jako je energetika, byl skutečně hlídán.

Ředitel ERÚ Trávníček v nedělních Otázkách Václava Moravce vysvětloval, že úřad neměl příliš možností na problémy Bohemia Energy reagovat, protože jej politici nevybavili potřebnými kompetencemi, aby mohly reagovat na strategie obchodníků na trhu. Co si o tom myslíte jako bývalá ředitelka ERÚ?

Nechci hodnotit televizní vystoupení pana Trávníčka – současného předsedy Rady ERÚ, kterého navrhl ministr Havlíček a jmenovala Babišova vláda.

Při nezvládnutém boomu fotovoltaických elektráren (r. 2009, 2010) byl jedním z vysoce postavených zaměstnanců ERÚ a za situaci byl spoluodpovědný.

Přes tuto neblahou zkušenost kolem fotovoltaik (stojí to daňové poplatníky miliardy korun) jej jmenovali předsedou Rady ERÚ. Pan Trávníček, jako bývalý vysoce postavený zaměstnanec ERÚ, se podílel na nezvládnutém boomu fotovoltaik s miliardovými dopady na daňové poplatníky. Následky pociťují spotřebitelé v cenách elektřiny stále. A nyní opět pan Trávníček sděluje občanům, že ERÚ pod jeho vedením opět za nic nemůže, že nemají kompetence. Pana Trávníčka je mi jen líto.

Snažila jste se vy za svého působení s kompetencemi úřadu v této oblasti něco dělat?

Ano, trvale jsem se v případě nedostatků kompetencí obracela na gestora zákona, což bylo Ministerstvo průmyslu a obchodu, na vládu i poslance. Předkládala jsem vyhlášky a další podzákoné normy. Informovala o situaci na energetickém trhu. Mé úsilí bylo sledováno dokonce NSZ Pavlem Zemanem, který posílal (v rozporu s jejich kompetencemi) na Legislativní radu vlády (LRV) své zástupce, kteří snahu ERÚ velmi sledovali. Dokonce jsem byla v daném období z těchto míst zastrašována. Přesto jsem nepolevila a v mnoha krocích, mohu říci, jsme byli úspěšní.

Na špatně nastavený systém jsem jako předsedkyně ERÚ upozorňovala, tvrdě jsem kritizovala energetický zákon, zákon o POZE a předkládala požadavky k nápravě. Zasadila se o řadu opatření chránících konečné spotřebitele a vytvářejících rovné podmínky pro účastníky energetického trhu. Bylo přijato např. „zastropování“ cen pro domácnosti, nepřipustili jsme platbu na jistič, hanebnou výši podpory biometanu, dotaci nenotifikovaným zdrojům atd. Opatřeními ERÚ v té době jsme uspořili každé rodině na energiích několik tisíc korun ročně. Žádala jsem Poslaneckou sněmovnu, aby mě při poslední nepodařené novele EZ (kdy vznikl paskvil mimo jiné o radě ERÚ a podpořil nefunkčnost úřadu) nechali promluvit k poslancům, abych mohla vysvětlit názor regulátora na nedostatky tohoto zákona. Poslanci vystoupení předsedkyně ERÚ odmítli a tento paskvil byl přijat.

Jen malá část z nich si to nechala vysvětlit o přestávce v malé zasedačce. Přišli pouze poslanci Úsvitu, SPD, ODS. Bylo to za vlády Bohuslava Sobotky vládnoucí koalice (ČSSD, ANO), dokonce ani KSČM o informaci předsedkyně ERÚ nestáli. Paskvil byl přijat.

Rovněž se můžete podívat na můj příspěvek (poslední jako předsedkyně ERÚ) na téma „Evropská energetická politika a její vliv na energetické trhy“ z června 2017 na Mezinárodním finančně-bankovním fóru zemí SNS a Evropy.

Zaznamenala jste za svého působení nějaké hrozby podobného průšvihů, který nastal nyní s Bohemia Energy? A jak z časů svého působení vzpomínáte na tuto společnost, která již tehdy na trhu působila?

Na vše si opravdu nepamatuji a nechci fabulovat. Jako největší problém jsem v té době vnímala, kdy jsme při monitoringu trhu zjistili, že např. mezinárodní firma razantně snižuje základní kapitál (říkali jsme tomu hantýrkou „vrabčí firma“). Obava, že by mohlo dojít k finanční destabilizaci firmy, nás opravňovala, abychom prováděli i různé testy, a hodnotili tak, zda firma může dostát svým povinnostem vyplývajícím z licence. Tuto firmu jsme sledovali a vyhodnocovali v daném období pravidelně a její jednání nemělo nakonec negativní vliv na energetický trh. Regulátor k tomu měl a má pravomoc, ale musí to umět a chtít. Pokud se nyní někdo vymlouvá na nedostatek kompetencí, je to pouze ničím nepodložený alibismus.

K vedení ERÚ, které přišlo po vašem odchodu, jste byla celkem kritická. Vnímáte kauzu Bohemia Energy i jako jeho selhání?

Ano, k části vedení ERÚ po mém odchodu jsem byla velmi kritická, ale rozhodně ne ke všem. Mám vysoké nároky na odvedenou práci, a to nejen u sebe, ale i u ostatních. Lajdáci a nepracovití mě prostě štve. ERÚ nemohlo být funkční, když rada byla nefunkční, rozhádaná. Starali se více o své

platy, auta, byty, benefity než o činnost úřadu. Dokonce regulované ceny nastavili pro spotřebitele vyšší, než požadoval zákon atd.

Naopak někteří, kteří problematice rozuměli, byli za nejasných a doposud nevysvětlených důvodů odvoláni nebo jejich místa zrušena. Kauzu BE považují za fatální selhání vedení ERÚ, které by mělo nést plnou odpovědnost. Jsou ze státních institucí jediní, kdo má komplexní informace o energetickém trhu, jak kdysi potvrdil i bývalý ministr průmyslu.

Pan Jiří Písařík už v minulosti při své mediální prezentaci hovořil o tom, jak Bohemia Energy „mnohokrát vybrala zatačku v poslední chvíli“. Může ERÚ nějakým způsobem reagovat, pokud v tak regulovaném odvětví podnikatel sám veřejně přiznává, že podniká riskantním způsobem?

Pokud to pan Písařík řekl, tak je to hloupé tvrzení a upoutávání pozornosti. Někteří si prostě mohou dovolit vše. ERÚ může reagovat pouze šetřením trhu, nikoliv mediálními výroky. Bohužel u nás stále platí, že je vymahatelnost práva a spravedlnosti na velmi nízké úrovni. Pokud stát umožní v tak citlivém odvětví, jako je energetika, podnikat riskantním způsobem, je to vizitka státu, nikoliv těch, kteří toho využijí.

Pokud stát umožní, aby ERÚ „neplnilo funkci hlídacího psa“ na energetickém trhu, a vyhovuje státu nějaký „chcípý pes“, je to opět vizitka státu, nikoliv poškozených občanů, kteří si energetickou chudobu nezpůsobili.